

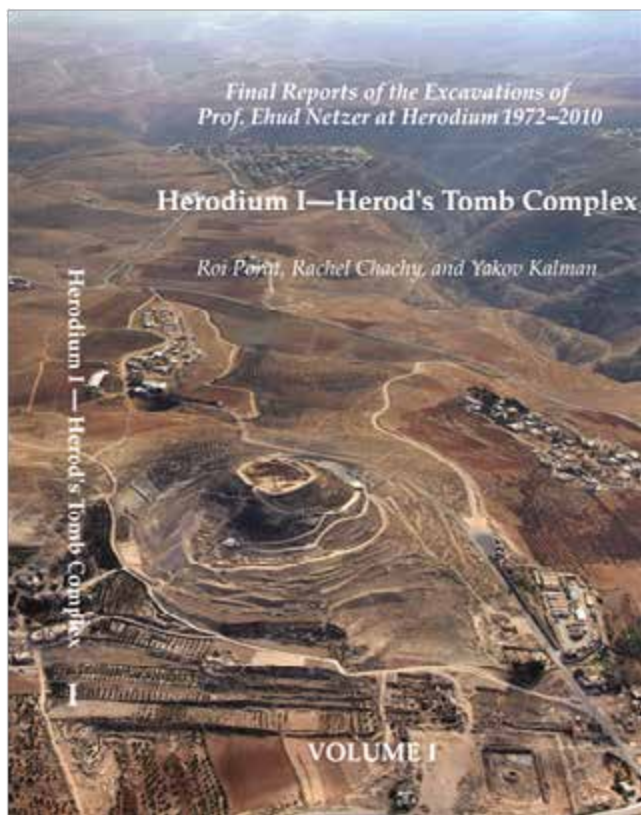
מפעל הפרסום המדעי של חפירות הרודיון

הקדמה: פרופ' אהוד נצר המנוח הקדיש את חייו למחקר האדריכלות של הורדוס "המלך הבנאי". אחד משיאי הקריירה שלו הייתה החשיפה בשנת 2007 של מבנה קבר הורדוס והתיאטרון המלכותי בהר הרודיון, שמדרום-מזרח לירושלים. במהלך עשרות שנות מחקריו באתר, מטעם המכון לארכיאולוגיה שבאוניברסיטה העברית, חשף פרופ' נצר מכלול אדריכלי מלכותי מרשים למרגלות ההר - הוא הרודיון תח-תית. בשנת 2010 נספה פרופ' נצר בעת שעבד עם צוות המשלחת בהרודיון. תג-ליותיו בהרודיון עמדו במוקד התערוכה הארכיאולוגית המרשימה אשר הוצגה במו-זיאון ישראל במהלך שנת 2013 ומשכה כחצי מליון צופים. התערוכה הייתה מעין פרסום ראשוני של הרודיון לציבור הרחב. עתה עומד בפני צוות המשלחת, שעבד עם פרופ' נצר לאורך השנים, השלמת המחקר ופרסומה המדעי של סדרת הדו"חות הסופיים של חפירות פרופ' אהוד נצר בהרודיון בשנים 1972-2010.

תוכנית הפרסום המדעי

תוכנית זו כוללת את פרסום סדרת הדו"חות המדעיים הסופיים של חפירות פרופ' אהוד נצר בהרודיון בשנים 1972-2010. תוכנית זו כוללת כיום חמש כרכים, בהם יוצגו הממצאים על פי מכלולים אדריכליים באתר. העבודה על הכרך הראשון ("הרודיון ו"), העוסק במתחם קבר הורדוס, מצויה בשלביה האחרונים, והוא יודפס ב-2014. כעת נכנסה המשלחת לעבודה במקביל על שלושה כרכים נוספים: האחד העוסק בחפירותיו הנרחבות של פרופ' נצר ב"הרודיון תחתית" ("הרודיון ו"), ושני כרכים העוסקים בתיאטרון המלכותי שנחשף במדרון ההר, ובאולם המעוטר הייחודי שנמצא בו ("הרודיון ו" ו "הרודיון ו"). הכרך החמישי בסדרת הכרכים יעסוק בחפירות ובמחקרים שערכה (ואף עורכת בימים אלו) המשלחת לחקר הרודיון, בארמון-מבצר ההר ובמערכת התת-קרקעית שתחתיו ("הרודיון v").

חשיבותו של מפעל הפרסום המדעי הוא בהבאתן בפני קהל החוקרים והציבור את פרסום השרידים הייחודיים שנחשפו בהרודיון במהלך חפירותיו של פרופ' נצר. פרי-סומים אלו יהוו בסיס איתן, מחקרי ותרבותי, לכל העוסק במפעלי הבניה של הורדוס ובדמותו; אין ספק כי פרסומים אלו יהוו נדבך חשוב בלימוד קורותיה של ארץ ישראל.

הרודיון 1 - מתחם קבר הורדוס

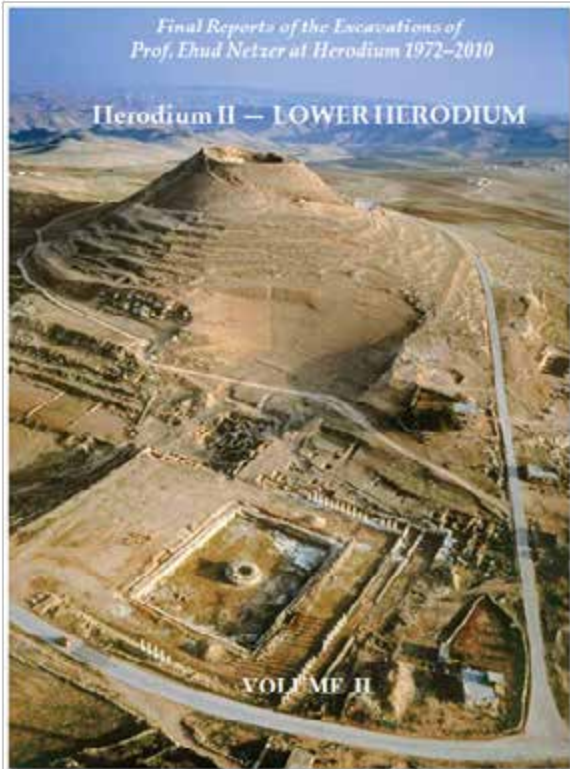
הרודיון רבתי היא אולי אחד מהשיאים האדריכליים של הורדוס, "the Great Builder", ומן הנועזים והמרשימים במפעלי הת-כנון והבנייה בתחומי האימפריה הרומית כולה. מבנה המאוזוליאום המפואר, אשר נחשף על ידי משלחתו של פרופ' אהוד נצר (מטעם המכון לארכיאולוגיה באוניברסיטה העברית בירושלים), היה בלי ספק מונומנט קבורה מהמרשימים ביותר באזור יהודה, ואחד ההישגים הגדולים ביותר של האדריכלות של הורדוס. שרידי המבנה נחשפו בתוך מתחם בנוי במדרון הצפוני של ההר המלאכותי דמוי הקונוס של הרודיון, לצד גרם מדרגות מונומנטאלי. בחורבות המבנה, אשר נהרס במכוון במרד היהודי הראשון,

נמצאו בין היתר שברי סרקופגים מפוארים, התואמים את הסגנון והעיטור של הסרקופגים של האליטה הירושלמית בסוף ימי הבית השני.

מבנה הקבורה, אשר זוהה על ידי החופרים עם מבנה הקבורה של הורדוס, הוא כפי הנראה חלק ממכלול קבורה והנצחה נרחב וייחודי אשר בנה הורדוס כדי לשמור את זכרו ולהאדיר את שמו, גם לאחר מותו. מעבר למאוזוליאום כלל הקומפלקס גם את הארמון המבוצר שבראש ההר וגם גרם מונומנטאלי שהוביל אל שני המבנים. השלמתו של מכלול זה נעשתה בפועל על ידי הקמת ההר המלאכותי הענק, דמוי הקונוס, שנבנה כתל-קבורה מלכותי סביב מבנה הקבורה, והיה ל"מצבת הנצח" של המלך הורדוס, "the Great Builder".

זהו הכרך הראשון שיוצא לאור בסדרת הדו"חות המדעיים הסופיים של חפירותיו של אהוד נצר ומשלחתו בהרודיון 1972-2010. כרך זה עוסק בכלל הממצאים שנחשפו במהלך החפירות ב"מתחם קבר הורדוס" ובסביבתו, במדרון הצפון-מזרחי של ההר-ממזרח לגרם המדרגות המונומנטאלי. במרכז הכרך מובאים פרקים העוסקים באר-כיטקטורה ובסטרטיגרפיה באזור זה, ובשחזור מבנה המאוזוליאום שנמצא במתחם.

הרודיון 2 - הרודיון תחתית

חלקו התחתון והנרחב של אתר הרודיון, אשר נבנה על ידי הורדוס למרגלות הר הרודיון, שילב מתחם בילוי מפואר, מרכז מנהלי ומערכת מבנים שנועדו כפי הנראה לטקס ההלוויה של המלך. הורדוס תכנן את המקום כאגף הגדול ביותר בתוך מכלול הארמונות הענק של הרודיון (שהיה הגדול בעולם הרומי של אותם הימים).

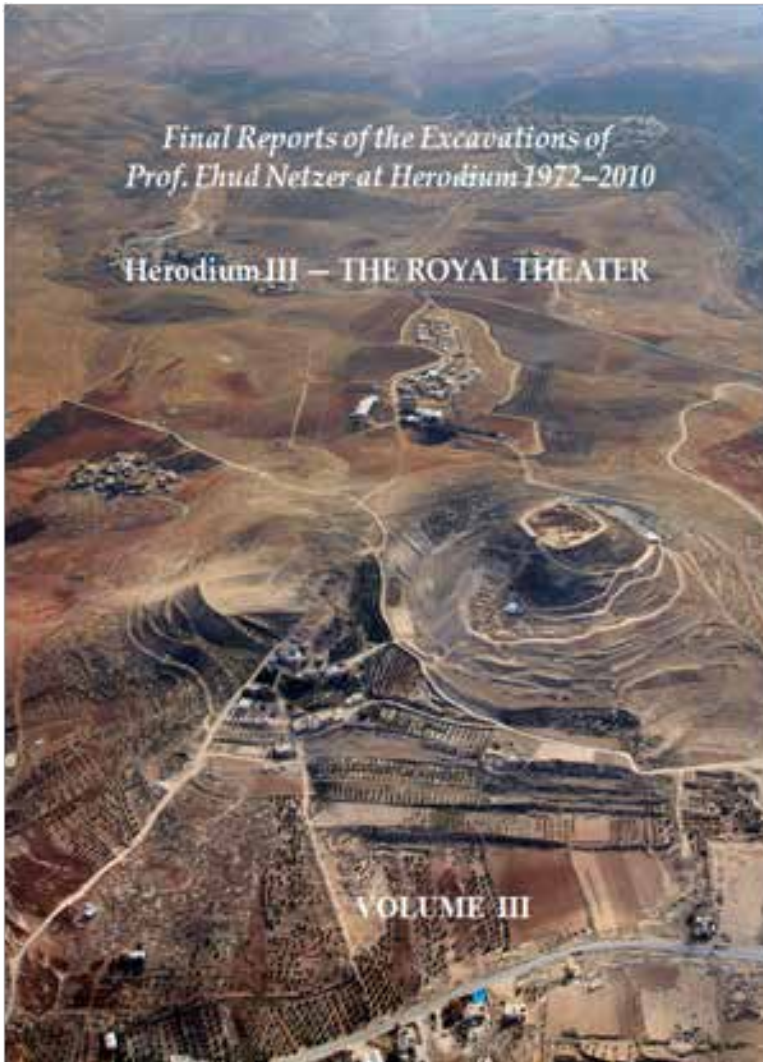
הרודיון תחתית נחקרה ונחפרה באופן נרחב על ידי פרופ' אהוד נצר ומשלחתו מן האוניברסיטה העברית, משנת 1972 ועד שנת 2005, כחלק ממחקריו על האדריכלות של הורדוס.

שרידי האתר התחתון משתרעים למרגלות המדרון הצפוני של ההר, על פני שטח של כ-150 דונם. הרודיון תחתית כוללת את מבנה "הארמון

הגדול", את "מכלול הבריכה" המרשים, ואת בית המרחץ הגדול שלצידו, וכן מבנים ששימשו למגורי האורחים ופקידי המנהל. בצד כל אלה נמצא מכלול מבנים אשר שמש ככל הנראה גם בטקס הלוויה של הורדוס. מכלול זה כולל טרקלין מפואר ("המבנה המונומנטלי") ובצדו מקווה טהרה גדול, וכן שרידי משטח מלאכותי ארוך (30x350 מ').

זהו הכרך השני שמיועד לצאת לאור בסדרת הדו"חות המדעיים הסופיים של חפירתו של אהוד נצר ומשלחתו בהרודיון 1972-2010. כרך זה יעסוק בכלל הממצאים שנחשפו במהלך החפירות ב"הרודיון תחתית". במרכז הכרך יובאו פרקים העוסקים בארכיטקטורה ובסטרטיגרפיה של אזור זה; ולצידו יוצגו כלל הממצאים שנחשפו במהלך החפירות, וכן מחקרים נלווים.

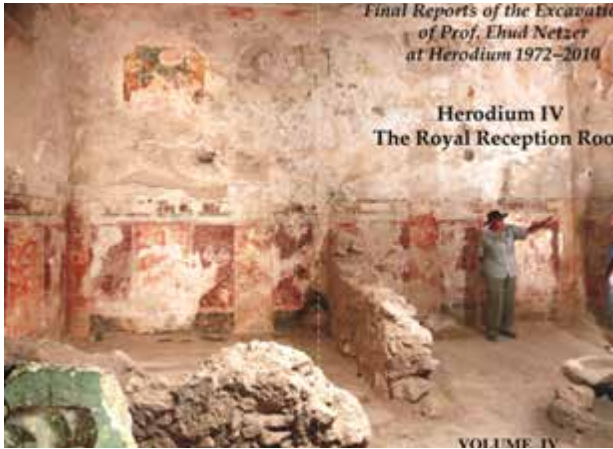
הרודיון 3-4 - התיאטרון המלכותי ואולם האירוח

במדרון הצפוני של הר הרודיון, וממערב לגרם המדרגות המונו-מנטאלי ולמתחם הקבר, נחשף תיאטרון קטן ומפואר שנבנה על ידי הורדוס. התיאטרון, אשר קיומו לא היה ידוע קודם לכן, נחפר בשנים 2008 - 2013 על ידי פרופ' אהוד ומ' שלחתו, מהאוניברסיטה העברית.

בראש היציע הצופה לירושלים נחשף אולם אירוח פרטי של המלך ושל אורחיו. עיטוריו המעולים של האולם נעשו בידי אמנים שבאו מחוץ לארץ. בין השאר צוירו על קירות החדר סדרה של תמונות נוף דמיוני, בצורת חלונות, ובהן מראות טבע, מבני פאר ובעלי חיים. הציורים משתלבים בעיטורי טיח מכויר. נראה כי חלק מעיטור התיאטרון נעשה לכבוד מרקוס אגריפא, המשנה לקיסר, שביקר בהרודיון בשנת 15 לפנה"ס.

לקראת מותו של הורדוס, בשעת השלמת מכלול הקבורה המשוכלל, הוק-רב התיאטרון כקורבן לצורך בניית ההר המלאכותי. זאת כדי ליצור את הקונוס הענק שיהווה מצבה מושלמת, המדגישה את מבנה הקבר במדרון. לשם כך פורק התיאטרון וכוסה לגמרי. גורל דומה היה למבנים נוספים שהתקיימו במדרון, בהם מבני מחסנים ושירות ובתי אמידים. זמן-מה לפני הרס התיאטרון שימשו האולם המלכותי וחלקים אחרים במבנה שאיבד מחשיבותו, למגורי הבנאים שעסקו בהקמת ההר המלאכותי.

אלו הכרכים, השלישי והרביעי שמיועדים לצאת לאור בסדרת הדו"חות המדעיים הסופיים של חפירותיו של אהוד נצר ומשלחתו בהרודיון 1972-2010. במרכז הכרך השלישי יובאו פרקים העוסקים בארכיטקטורה ובסטריטיגרפיה של התיאטרון וסביבתו; ולצידו יוצגו כלל הממצאים שנחשפו במהלך החפירות. הכרך הרביעי יוקדש למחקרים שונים העוסקים בעיטורי הקיר הייחודיים שנחשפו באולם המלכותי שבתיאטרון.

הרודיון 5 - ארמון-מבצר ההר והמערכת התת-קרקעית

[..בבניה..](#)

